

Defterimden Portreler

İlber Ortaylı

İstanbul, Kronik Kitap, 2018, 303 Sayfa, ISBN: 978-975-2430-76-1

Gizem KARABAL*

Türkiye'nin önde gelen tarihçilerinden İlber Ortaylı, Ankara Üniversitesinde Siyasal Bilgiler Fakültesi ile Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümünü bitirdi. Viyana Üniversitesinde Slavistik ve Orientalistik okudu. Yüksek lisans çalışmasını ise Prof. Dr. Halil İncalcık ile yaptı. "Tanzimat Sonrası Mahalli İdareler" çalışması ile doktorluk, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Nüfuzu" çalışmasıyla da doçentlik unvanını aldı. Yerli ve yabancı bilimsel dergilerde Osmanlı tarihinin 16-19. yüzyıl ve Rusya tarihiyle ilgili makaleler yayımladı. Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesinde hukuk tarihi dersleri veren yazar, halen bu üniversitede misafir öğretim üyesi olarak ders vermektedir.

Eserin içeriğine baktığımızda iki bölümden oluştuğunu görüyoruz. İlk bölümde dünya tarihine damga vuran isimler yer almıştır. Bu şahıslar arasında Julius Caesar, İbn-i Haldun, Mimar Sinan, Fatih Sultan Mehmed, Şair Puşkin, Lev Tolstoy ve V. Mehmed Reşad gibi farklı rolleri olan isimler yer almıştır. İkinci bölümde ise çağdaş Türkiye'de yer alan büyük isimlerden söz edilmiştir. Eseri okuduğumuzda burada yer alan birçok isimle yazarın tanıştığını anlayabiliriz. Bu kişilerden bazıları ise Halil İncalcık, Recep Yazıcıoğlu, Andreas Tietze, Cemil Meriç'tir.

Yazar, bizim tarihçiliğimizde büyük tarihî portrelerin olmadığını vurgulamış ve bunun nedeni olarak da sanatçı eksikliğimizin olduğunu söylemiştir. Yazar, eserde şahıslardan bahsederken isimlerinin altına o

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Tarih Bölümü Lisans Öğrencisi, gizemdelioglu@outlook.com

Tarih Kritik (7) 3 History Critique | Temmuz/July 2021

kişiyi tanıtan birkaç kelimelelik sözler de yazmıştır. Eserde bahsedilen şahısların bazılarının yazar tarafından bizzat tanınması ve şahıslardan bahsederken samimi bir dil kullanması, kendi yorumunu katması da okuyucuya ayrı bir keyif vermektedir.

Yazar, eserde İbn-i Haldun'dan bahsederken “*Ona bugün kim ulaşacak?*” demiştir. Bu bölümde yazar, İbn-i Haldun'u nasıl tanıdığından ve Fransız düşünür Roger Garaudy'nin methiyeleriyle sevmeye başladığından bahsetmektedir.

Yazar, Kösem Sultan'ın Osmanlı tarihindeki en ilginç portrelerinden biri olduğunu yazmıştır. Haremde kadın hâkimiyetinin sembolü haline gelmiştir. Kösem Sultan çocuk yaşta olmalarına rağmen I. Ahmed'i etkilemiştir. I. Ahmed'in ölümüyle uzun bir süre eski bir saraya kapatılmıştır. Oğlu Murad'ın tahta çıkmasıyla genç yaşta bir valide olarak oğluna yardımcı olmuştur. Oğlu onun devlet işlerine karıştırmamıştır. Torunu IV. Mehmed'in tahta geçmesiyle bir saray ayaklanmasında boğulmuştur.

Eserde Sultan Abdülmecid Han'dan “*Çok konuşulan en az tanınan*” şeklinde bahsedilmiştir. Sultan Abdülmecid tahta çıktığında 16,5 yaşındaydı. Yazar, bizim tarihçilerimizin padişahı 22 yıllık saltanatında eğlenceye ve içkiye düşkün, devlette tüketimi artıran ve devleti borca batıran olarak gördüğünü yazmıştır. Devleti borca batıran harcamaların Kırım Savaşı ve Osmanlı-Rus Harbi'nden geldiğini; genç padişahın insan sarrafı olduğunu ve saray hayatının onun zamanında modernleştiğini yazmıştır.

Eserde Halil İnalçık'tan “*Türkiye'nin hocası*” diye bahsedilmiştir. Hocası Abdülbaki Gölpınarlı'dır. İnalçık, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin ilk kuşak öğrencilerindedir. Yazılarında hiçbir tarafın ulusal tarihini haksız yere yermiş ya da övmemiştir. Bu yüzden Sırbistan Bilimler Akademisinin onursal üyeliğine seçilmiştir. Onun için arşiv ve araştırma her şeyin önünde gelir. Yazara göre İnalçık'ın muhalled eseri *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*'dir. Bernard Lewis, İnalçık için “*Köprülü ve Ömer Lütfi Barkan döneminin büyük tarihçileridir, Halil İnalçık ise bütün zamanların en usta tarihçisidir.*” demiştir. Yazar, İnalçık'ın genç nesillere arşivin önemini en iyi anlatan ve sevdiren hoca olduğunu yazmıştır. İnalçık, Doğu'nun ve Batı'nın saygıyla ve çekinerek andığı bir otoriterdir.

Eserde Andreas Tietze için “*Türkolojinin Kaybı*” denilmiştir. Yazar, Tietze ile olan ilginç tanışmasını anlatıyor. Tietze için, “*İnsanların dehşet ve hayranlıkla her şeyi biliyor dedikleri bir hocaydı.*” demiştir. O, Balkan dillerinin tamamını ve Türkçeyi öğrenmiş ve birçok dili aksansız olarak konuşabilmektedir.

Eserde Ali Alparslan için “*Hattat Hoca*” denilmiştir. Kendisi, son asrın en önemli hattatı, Osmanlıca metinler hocasıdır.

Eserde Prenses Sophie'nin Rusya'ya gelin olarak geldiğinden söz edilmiştir. Burada Ortodoks olmuş ve Katerina adını almıştır. Çariçenin fikirleri ve okudukları aydınlanmanın öncüleridir. Ünlü Ermitaj Müzesini kurmuştur. Burası günümüzün en zengin Avrupa sanat tarihi müzesidir. Rusya'nın opera ve resim sanatının gelişmesi için gayret gösterse de Rus sanayisi ve ulaşımı için aynı şeyleri söylemek mümkün değildir. Katerina, Osmanlı İmparatorluğu'na da oldukça zarar vermiştir. Yazar, III. Selim ve II. Mahmud devri reformlarını hızlandıran en önemli unsurun *II. Katerina Rusyası* olduğunu yazmıştır.

Eserde Enver Paşa için “*Sıra dışı tarihi şahsiyet*” denilmiştir. Enver Paşa, Trablusgarp’ta 20 bin kişiyi seferber etmeyi başarmış ve adına para bastırarak bölgeye hâkim olmuştur. Yazara göre Anadolu hükûmeti, Rusya’nın Müslüman topraklarında faaliyet göstermek isteyen Enver Paşa’ya karşı onaylayıcı davranmamıştır. Enver Paşa, Sovyet Rusya’ya ve Türkistan’a adım attığı zaman parçalanan Rusya’da özellikle Orta Asya Türklerinin desteğini kazandı. 1918’den beri doğan erkek bebeklerin arasında Enver ismi en çok görülen isim olmuştur. Yazara göre Enver Paşa, Türk tarihini işgal eden portrelerdendir.

Eserde Emir Timur ve Babür Şah için “*Doğunun iki büyük hükümdarı*” denilmiştir. Yazara göre Emir Timur’un Türk vatanına tek hediyesi İzmir’dir. Askeri stratejisi dâhiyanedir. Timur’un kurduğu devlet teşkilatı mükemmel olsa da Osmanlı İmparatorluğu’na göre kabilelerin federasyonu olmaktan kurtulamaması zaafı onu için sıkıntı yaratmıştır. Yazara göre Timur’un asıl yönü, Orta Doğu’yu ve Orta Asya’yı mimaride birleştirmesidir. Babür, Timur gibi Türk ve Fars kültürünü birleştiren bir faaliyetin başındadır. İslam ile Hind’deki dini akımların birleşme çabası Babürlüler devrinde başlamıştır. Torunu Ekber’in, okuma yazma bilmesede mimari sanatlar, edebiyat ve din üzerindeki bilgisi muhteşemdir. Timurlu soyu Afganistan’ı Doğu dünyasının incisi haline getirirse de bugün bu dünya fakirliğin, terörün ve yabancı orduların işgali altındadır.

Yazar eserine “*İndeks*” kısmını ekleyerek son vermiştir. Eser, detaylı ve samimi bir anlatımla okuyucuya sunulmuştur. Her branştan önemli isimlerin farklı bir bakış açısıyla anlatılması okuyucuya keyif vermektedir.